

**Eirene-Sophia Kiapidou, Byzantine
Historiographical Prefaces (4th–15th Centuries): A
Study on the Praxis and Culture of Writing History in
Byzantium (Byzantios: Studies in Byzantine History
and Civilization 23), Turnhout 2025**

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.43733](https://doi.org/10.12681/byzsym.43733)

Copyright © 2026, Στυλιανός Λαμπάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2025). Eirene-Sophia Kiapidou, Byzantine Historiographical Prefaces (4th–15th Centuries): A Study on the Praxis and Culture of Writing History in Byzantium (Byzantios: Studies in Byzantine History and Civilization 23), Turnhout 2025. *Byzantina Symmeikta*, 35, 449–451. <https://doi.org/10.12681/byzsym.43733>

Eirene-Sophia ΚΙΑΡΙΔΟΥ, *Byzantine Historiographical Prefaces (4th–15th Centuries): A Study on the Praxis and Culture of Writing History in Byzantium* (Byzantios: Studies in Byzantine History and Civilization 23), Turnhout 2025, 268 σελίδες. ISBN 978-2-503-61251-5

Τὸ παρουσιαζόμενο βιβλίο ἐστιάζει στὰ προοίμια τῶν βυζαντινῶν ιστοριογραφικῶν κειμένων (ἀπὸ τὸν 4ο ὡς τὸν 15ο αἰ)¹. Ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο “an update” (σ. 24) τοῦ κλασσικοῦ (καί, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, χρήσιμου ἀκόμα) ἔργου τοῦ Η. LIEBERICH, *Studien zu den Proömien in der griechischen und byzantinischen Geschichtsschreibung. II. Die byzantinischen Geschichtsschreiber und Chronisten* (München 1900): τὸ συγκεκριμένο βιβλίο ἦταν γραμμένο βεβαίως μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς παραδοσιακῆς Quellenforschung, ἐμμένοντας στὶς διακεμενικὲς σχέσεις τῶν βυζαντινῶν προοιμίων μὲ τὰ ἀρχαῖα πρότυπα. Καθὼς ὅμως ἡ πρόσφατη ἔρευνα γιὰ τοὺς βυζαντινοὺς ιστοριογράφους καὶ χρονογράφους ἔχει κατευθυνθεῖ σὲ νέες προσεγγίσεις, εἶναι ἰδιαίτερος εὐπρόσδεκτη ἢ πρόσφατη αὐτὴ σφαιρικὴ ἐπισκόπηση, ποὺ ἐξετάζει τὰ προοίμια ὡς παρα-κεῖμενα τῆς βασικῆς ιστοριογραφικῆς ἀφήγησης, μὲ ἀφετηρία τὶς ἀπόψεις τοῦ G. Genette². Σύμφωνα μὲ τὸν Γάλλο θεωρητικὸ τῆς λογοτεχνίας τὰ προοίμια λειτουργοῦν ὡς “διάμεσο” μεταξὺ συγγραφέα καὶ ἀναγνώστη, καὶ ἡ λειτουργία τους ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ ἀπαντήσῃ σὲ δύο ἐρωτήματα: στὸ γιατί καὶ τὸ πῶς πρέπει νὰ διαβάσει κάποιος τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ. Τὰ παραδείγματα τοῦ Genette βεβαίως ἀντλοῦνται ἀπὸ σύγχρονα λογοτεχνικὰ κείμενα, ἀλλὰ προσφέρουν τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο γιὰ ἀνάλογη ἐξέταση τῶν βυζαντινῶν ιστοριογραφικῶν προοιμίων. Ὅλα αὐτὰ ἐκτίθενται στὸ πρῶτο τμῆμα τοῦ εἰσαγωγικοῦ κεφαλαίου (Προκαταρκτικὲς παρατηρήσεις, σσ. 17-32),

1. Χρονολογικὸς πίνακας τῶν προοιμίων ποὺ συζητοῦνται παρατίθεται στὶς σσ. 15-16.

2. G. GENETTE, *Seuils* (Paris 1987 καὶ 2002). Χρησιμοποιήθηκε ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση τοῦ J. E. Lewin, *Paratexts: Thresholds of Interpretation* (Cambridge 1997).

τὸ ὁποῖο ὑποδιαιρεῖται σὲ πέντε ἐνότητες, ποὺ ἀναφέρονται ἀντιστοίχως: στὶς τρέχουσες κατευθύνσεις τῆς ἔρευνας περὶ τὴν βυζαντινὴ ἱστοριογραφία, στὴν ἔλλειψη βυζαντινῶν θεωρητικῶν κειμένων γιὰ τὸ πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, στὶς ἀπόψεις γιὰ τὰ προοίμια στὴν σύγχρονη βιβλιογραφία· καὶ οἱ δύο τελευταῖες ἐνότητες ἐπικεντρώνονται στὴν σημασία καὶ τὴν λειτουργία τῶν προοιμίων, τὰ ὁποῖα, ὡς ξεχωριστὴ ὁμάδα μικροκειμένων, συντελοῦν στὴν κατανόηση τῶν θεωρητικῶν προσεγγίσεων τῶν βυζαντινῶν σχετικὰ μὲ τὴν συγγραφή ἱστορίας. Στὴν συνέχεια στὸ δεύτερο τμήμα τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 33-59) παρουσιάζονται συνοπτικὰ τὰ προοίμια στὰ κλασσικά, στὰ ἑλληνιστικὰ καὶ στὰ ρωμαϊκὰ ἱστοριογραφικὰ κείμενα, μὲ ἔμφαση στὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπηρέασαν τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς.

Τὸ 1ο κεφάλαιο (σσ. 61-122) τιτλοφορεῖται “The Prefatory Communication Situation in Byzantine Historiography”, παραλλάσσοντας κάπως ἀντίστοιχο τίτλο κεφαλαίου στὸ βιβλίο τοῦ Genette³: ἐδῶ παρουσιάζεται λεπτομερῶς, καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα, σὲ ὀκτὼ ἐνότητες, ἢ “τυπολογία” τῶν προοιμίων, ὅπως α) ἔκταση, β) θέση (σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις ὑπάρχουν προοίμια ὄχι μόνο στὴν ἀρχὴ τοῦ ἱστοριογραφικοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ παρεμβαλλόμενα), γ) χρόνος σύνθεσης (συνήθως μετὰ τὸ πέρας τῆς συγγραφῆς τοῦ ἀντιστοίχου ἱστοριογραφικοῦ κειμένου), δ) ἀποδέκτες, ε) συγγραφέας, ς) τίτλος, ζ) εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ (ὅπως ἔμμετροι, ἐπιστολικοὶ καὶ ρητορικοὶ πρόλογοι), η) πρωτοτυπία καὶ μίμηση.

Τὸ δεύτερο καὶ ἐκτενέστερο κεφάλαιο (σσ. 123-210) ἐπικεντρώνεται σὲ εἰδικότερη ἐξέταση 30 “περίτεχνων” (elaborated) προοιμίων ποὺ δὲν ἔχουν περιοριστεῖ στὴν “συμβατικὴ” προλογικὴ λειτουργία ἀλλὰ ἔχουν συντεθεῖ μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα ὡς πρὸς τὴν μορφή καὶ τὸ περιεχόμενο. Ἡ συγγραφέας στοχεύει στὸ νὰ δοθεῖ ἀπάντηση σὲ ποιοῦ κοινὸ ἀπευθυνόταν κάθε προοίμιο καὶ σὲ τί ἀποσκοποῦσε, ἀλλὰ καὶ στὸ ἂν τυχὸν ἐκφράζει κάποιες θεωρητικὲς ἀρχὲς σχετικὰ μὲ τὴν ἱστοριογραφία. Κατατοπιστικοὶ πίνακες συμπληρώνουν τὰ γραφόμενα καὶ συντελοῦν στὴν καλύτερη κατανόηση τῆς ἐπιχειρηματολογίας.

Στὸ τρίτο κεφάλαιο τέλος (σσ. 211-229) προβάλλονται οἱ ἀντιλήψεις περὶ συγγραφῆς ἱστορίας, ὅπως προκύπτουν ἀπὸ τὰ κείμενα, σὲ 5 ἐνότητες: α) οἱ δεξιότητες τοῦ συγγραφέα, β) ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀξία συγγραφῆς ἱστορίας, γ) ἡ πρακτικὴ τῆς συγγραφῆς ἱστορίας καὶ δ) ὁ ἀναγνώστης / ἀκροατής. Στὴν πέμπτη ἐνότητα συνοψίζεται ἡ ἀνάλυση τῶν προηγουμένων.

3. “The prefatorial situation of communication”, στὶς σσ. 161-194 τῆς ἀγγλικῆς μετάφρασης ποὺ σημειώνεται παραπάνω στὴν σημ. 2.

Ἡ πραγμάτευση ἔχει ἐκμεταλλευθεῖ εὐρύτατα τὴν παράλληλη βιβλιογραφία, ποὺ παρατίθεται ἐξονυχιστικὰ (σσ. 231-251). Ὡστόσο γιὰ λόγους “ιστορικοὺς” θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν ἀναφερθεῖ ὀρισμένοι ἀκόμη τίτλοι, π.χ., ἡ διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ τοῦ Ν. Μ. Παναγιωτάκη γιὰ τὸν Λέοντα Διάκονο⁴, ὅπως καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Ν. Zorzi γιὰ τὸν Νικήτα Χωνιάτη⁵. Τὸ ἄρθρον τοῦ Γ. Παπαγιάννη, “Διαβάζοντας τὸ προοίμιον τῆς *Χρονικῆς Διηγήσεως* τοῦ Νικήτα Χωνιάτη: Φιλολογικὲς παρατηρήσεις”⁶, προφανῶς κυκλοφόρησε μετὰ τὴν παράδοση πρὸς ἐκτύπωση τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου.

Ἡ τυπογραφικὴ ἐπιμέλεια εἶναι πολὺ προσεγμένη, μὲ τὴν γνωστὴ ἀκρίβεια καὶ καλαισθησίᾳ τῶν ἐκδόσεων Brepols. Σποραδικὰ συναντῶνται κάποια παροράματα, ὅπως Ν. Leone, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ε. Leone (σ. 171 σημ. 193, σ. 261), Michaelis Attalates, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Michaelis Attaliatae (σ. 102, σημ. 180, 181, σ. 236), καίσαρ (σ. 163), Tsakmadis ἀντὶ Tsakmakis (σ. 36 σημ. 18, σ. 122 σημ. 261, σ. 249), κ.ἄ. Οἱ μικρολεπτομέρειες αὐτὲς βεβαίως δὲν ἀναιροῦν τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὴν παροῦσα ἔρευνα ἡ βιβλιογραφία ἐμπλουτίζεται μὲ ἓνα χρησιμὸτατο βοήθημα ποὺ διαφωτίζει ἐπαρκέστατα τὸ βασικὸ ἐρώτημα, πῶς ἐνοῦσαν οἱ Βυζαντινοὶ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας, τόσο στὴν θεωρίαν, ὅσο καὶ στὴν πράξιν. Καὶ τὸ κυριότερον, μὲ ἄφθονα παραθέματα, καὶ πρὸ πάντων παραπέμποντας στὰ πρωτότυπα κείμενα (μὲ ἀντίστοιχες ἀγγλικὲς μεταφράσεις στὴν πλειονότητα τῶν περιπτώσεων), σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πρακτικὴν ποὺ ἔχει ἐπικρατήσῃ σὲ μεγάλο βαθμὸ (κυρίως στὴν ἀγγλοσαξονικὴν βιβλιογραφίαν), νὰ ἐξοβελίζονται τὰ πρωτότυπα ἑλληνικὰ χωρία καὶ νὰ ἀντικαθίστανται ἀπὸ ἀγγλικὲς μεταφράσεις⁷.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΙΑΚΗΣ

Ὁμότιμος Διευθυντὴς Ἐρευνῶν
Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ

4. Ν. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ, Λέων ὁ Διάκονος. Α'. Τὰ βιογραφικά. Β'. Χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις, *ΕΕΒΣ* 34 (1965), 1-138.

5. Ν. ZORZI, *La storia di Niceta Coniata. Libri I-VIII: Giovanni II e Manuele I Comneno. Materiali per un commento* (Istituto Ellenico di studi bizantini e post-bizantini di Venezia – Biblioteca – N° 31), Venezia 2012.

6. Στὸν τόμον Ε. MOTOS GUIRAO – Ρ. ΡΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (eds.), *Escribir la Historia en Bizancio. Γράφοντας τὴν Ἱστορίαν στὸ Βυζάντιον*, Granada 2024, 357-367.

7. Κατόπιν αὐτοῦ ξενίζει τὸ ὅτι ὀρισμένοι τίτλοι ἔργων, ἀλλὰ καὶ καθιερωμέναι ἑλληνικὲς βυζαντινολογικὲς σειρὲς μεταγράφονται σὲ greeklish (π.χ. *Biblos Chronikê*, *Chronikê Diêgêsis*, *Syggrafê Historiôn*, *Meletes Byzantinês Grammateias*, *Byzantina keimena kai meletes*, *Mesaionikê Bibliothêkê*, *Keimena Byzantinês Historiographias*, κ.ἄ.).

